

др Загорка Симић-Јекић, доцент
Правног Факултета у Београду

UDK — 343.1 : 343.261.1

ПРИТВОР У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

(Судска пракса)

А. Ставови Савезног суда, републичких и покрајинских врховних судова о притвору

І Притвор лица са посебним својствима

а) Утицај притвора на престанак својства војног лица

То што је окривљени, по одслужењу војног рока, али пре отпуштања из ЈНА, стављен у притвор не може довести до тога да се таквом лицу и даље задрже својства војног лица, а тиме и надлежност војног суда. (Решење Врховног војног суда ВКР 128/ 72 од 22. I 1973)., Збирка судских одлука, 1976, књ. 1, св. 1, стр. 97).

б) Притвор лица које ужива имунитет

Притвор против лица са делегатским имунитетом не може се одредити ни у којем случају без одобрења надлежног органа (осим у случајевима флагрантних кривичних дела), па ни онда када је по одредби ЗКП обавезан (чл. 191. ст. 1. и чл. 353. ст. 1. ЗКП). (Заједничка седница од 12. јула 1977. године, Зборник судске праксе Врховног суда Србије, 1979, бр. 32, стр. 34).

II Притвор у преткривичном поступку

а) Разлози за притвор у преткривичном поступку и испит притвореника

1) Постојање „других разлога“ који, ван утврђивања истовестности или проверавања алибија, оправдавају одређивање притвора на основу одредбе члана 196. став 1. ЗКП представља фактичко питање, при чему треба посебно имати у виду да се притвор по овом законском пропису може

одредити само ако је примена притвора потребна ради прикупљања неопходних података за вођење кривичног поступка против одређеног лица, те да израз „прикупљање неопходних података” треба схватити знатно уже од израза „прикупљање обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка” у члану 151. (140) ст. 1. ЗКП¹⁾ Разлози за притвор морају и у овом случају бити конкретизовани и образложени у решењу о притвору.

2) Лице које се налази у притвору на основу члана 196. (180а) ст. 1. ЗКП орган унутрашњих послова не може испитати у својству окривљеног.

3) Кад је притвор одређен на основу члана 196. ст. 1. ЗКП, па орган унутрашњих послова спроведе притворено лице истражном судији у смислу става 5. истог законског прописа, истражни судија ће поступити у смислу одредаба члана 193. (178) ЗКП. (Закључак Саветовања представника кривичног одељења врховних судова од 26. и 27. фебруара 1974. године).

б) Одлука истражног судије о одређивању притвора лицу лишеном слободе

У случају кад је истражни судија у смислу одредбе члана 193. (178) став 4. ЗКП одредио притвор против лица које му је доведено а још није донесено решење о спровођењу истраге, решење о притвору треба да садржи, између осталог, опис кривичног дела, правну квалификацију и разлоге за постојање основане сумње да је то лице извршило кривично дело, чл. 192. ст. 2. у вези са чланом 191. ЗКП (чл. 177. ст. 2. у вези чл. 176).

Ако је после тога, по захтеву јавног тужиоца, истражни судија донео решење о спровођењу истраге у којем су дати исти опис и правна квалификација дела, решење о притвору се неће мењати уколико разлози за притвор још постоје. Ако је пак у решењу о спровођењу истраге дат другачији опис дела или квалификација или обоје, истражни судија ће, ако сматра да још постоје разлози за притвор, у решењу о спровођењу истраге одредити притвор за то дело (који ће се рачунати од лишења слободе), чиме ће бити замењено раније решење о притвору.

Доношење решења истражног судије о притвору као и задржавање окривљеног у притвору није условљено предлогом јавног тужиоца, чл. 192. (чл. 177) ст. 2. ЗКП. Због тога, кад је у смислу чл. 193. (178) ст. 4. ЗКП против лица које му је доведено одредио притвор, истражни судија ће окривљеног задржати у притвору ако нађе да још постоје разлози за притвор, без обзира на то што јавни тужилац није предложио одређивање притвора у захтеву за спровођење истраге. (Збирка судских одлука, књ. XV, св. 1, стр.. 65).²⁾

¹⁾ Код свих судских одлука које су донете пре Закона о кривичном поступку од 1976. године наведене су одредбе овог закона, као и чланови претходних закона (у загради), како би се сачувала њихова аутентичност.

²⁾ Закључци саветовања представника кривичних одељења републичких и покрајинских врховних судова и судија Кривичног одељења Врховног суда Југославије, одржаног 22. и 23. XII 1969. г. у Београду.

ц) Одлука истражног судије о даљем притвору лица коме је био одређен притвор од стране органа унутрашњих послова

Кад истражни судија нађе да постоје законски основи да притворено лице које му је спроведено у смислу члана 196. (180а) став 5. ЗКП и даље остане у притвору, донеће решење о одређивању притвора, а не решење о продужавању притвора, (Закључак саветовања представника кривичних одељења врховних судова од 26. и 27. фебруара 1974. године).

д) Урачунавање времена проведеног у притвору који је одређен у преткривичном поступку

Време проведено у притвору који је био одређен на основу чл. 196. (180а) став 1. ЗКП урачунава се у законске рокове трајања притвора из члана 197. (181) ЗКП. (Закључак саветовања представника одељења врховних судова од 26. и 27. фебруара 1974. године).

III Притвор у истрази

а) Разлози за притвор у истрази

1а) Тежина дела као разлог за притвор

Тежина дела изражена у казни прописаној у закону предвиђена је сама за себе као притворска основа једино у чл. 191. (176) ст. 1. ЗКП. С тога тако схваћена тежина дела, сама за себе, без постојања и конкретних „других околности које указују на опасност од бекства“ не може представљати довољну законску основу за примену притвора по чл. 191. (176) ст. 2. тач. 1. ЗКП, Врховни суд Србије, Кж II 26/76 од 21. I 1976., Одвјетник 1977., бр. 3-4, стр. 149).

2а) Опасност од утицаја на вештака

Опасност од утицаја на вештака није предвиђена као законски основ за притвор. (Решење ВС Хрватске II-Кр/78 од 2. VI 1978, Збирка судских одлука 1978, књ.3, св. 3, стр. 138).

3а) Значај ранијих осуда за одређивање притвора

Ранија осуда није искључиви услов за одређивање притвора у смислу члана 191. (176) став 2. тачка 3. Закона о кривичном поступку, јер особите околности које оправдавају бојазан да ће окривљени поновити кривично дело могу бити изражене и другим чињеницама. (Решење ВС Србије. Одељење у Новом Саду, кж 879/67 од 28. XII 1967. Збирка судских одлука, књ. XIII, св. 1, одлука бр. 9).

4а) Нечовечно и безобразно понашање окривљеног не оправдава бојазан од поновног извршења дела

Силедијско и безобразно понашање учиниоца кривичног дела силовања саставни је део бића овог кривичног дела и чини једно од његових законских обележја, док елеменат кривичног дела — сам за себе — без постојања неких других момената не спада у околности које могу оправдати притвор као меру обезбеђења присуства окривљеног у смислу члана 191. (176) ЗКП. (ВС Србије, Кж 1725/68 од 6. XII 1968. године, Правни живот 1969, бр. 6. стр. 89).

5а) Тумачење појма „неопходно одређивање притвора“ из чл. 191. ст. 2. тачка 4. ЗКП

У решењу о одређивању притвора на основу тачке 4. става 2. члана 191. (176) ЗКП потребно је одређено навести околности које указују на неопходност одређивања притвора. (Решење Врховног суда Босне и Херцеговине Кж 1155/73 од 2. X 1973. године, Збирка судских одлука, 1976, књ. 1, св. 1, стр. 106).

6а) Престанак колузионе опасности

Притвор одређен само због колузионе опасности (чл. 191. (176) ст. 2. тач. 2. ЗКП) мора се укинути на основу одредбе чл. 191. ст. 3. ЗКП кад је колузиона опасност као разлог за одређивање притвора престала обезбеђењем трагова кривичног дела или саслушањем сведока, саучесника или прикривача (и извршењем суочења ако су потребна). У овом случају, притвор би се могао продужити само ако би се утврдило да постоји који други основ из чл. 191. ст. 2. тач. 1. или 3. ЗКП. (Кз 28/70 од 16. XI 1970. године).

б) Рокови трајања притвора

16) Продужење притвора

Приликом одлучивања о продужењу или укидању притвора, када испитује да „још постоје разлози за притвор“ (чл. 199. ст. 2. 265. ст. 2, 353. ст. 6, 390. ст. 5. (раније чл. 183, 244, 324. и 355. ЗКП) суд се неће ограничити само на утврђивање да ли још постоје разлози на основу којих је притвор био одређен, већ ће испитати евентуално постојање других основа за притвор из чл. 191. (176) ст. 2. ЗКП.

Када се утврди постојање новог разлога за притвор, који није био наведен у ранијем решењу о притвору, у изреку решења којим се притвор продужава треба унети законски основ због кога се притвор продужава и овај основ посебно образложити (чл. 192. (177) ст. 2. ЗКП).

На овај начин треба поступити не само у случајевима када се после предаје оптужнице суду испитује постојање разлога за притвор, већ и када се решава о продужењу притвора у току истраге на основу чл. 197. (181) ЗКП. (Закључак саветовања представника кривичних одељења републичких врховних судова и судија Кривичног одељења ВС Југославије — одржаног 26. и 27. VI 1968).

26) Трајање притвора у случајевима проширења истраге за ново кривично дело

Рокови о трајању односно продужавању притвора предвиђени у чл. 197. (181) Закона о кривичном поступку односе се само на она кривична дела због којих је у току истрага. Ако се притвор због тих кривичних дела укине или се иначе окривљени пусти на слободу уз услове предвиђене у чл. 185. (170) Закона, па се у том времену истрага против окривљеног прошири због којег новог кривичног дела и против њега одреди притвор због тог кривичног дела, за овај нови притвор вреди рокови у погледу његова трајања односно продужавања, без обзира на раније рокове у вези с ра-

нијим притворима (Решење Врховног суда Хрватске Кж 1056/70 од 10. VI 1970., Наша законитост, 1971, бр. 6, стр. 487).

ц) Немогућност замене притвора јемством

Не може се пустити на слободу уз јемство окривљени према коме је притвор био наређен као облигаторан (чл. 191. ст. 1. ЗКП). или је притвор био наређен као факултативан али из узрока наведених у чл. 191. ст. 2. тач. 2. и 3.(182) ЗКП.

IV Притвор после предаје оптужнице

а) Разлози за притвор после предаје оптужнице

1а) Појава нових разлога за притвор после предаје оптужнице

Када веће окружног суда оцењује у смислу чл. 265. (244) ЗКП да ли још постоје разлози за притвор, не ограничава се само на испитивање да ли постоји разлог због кога је притвор био одређен у фази истраге, па ако нађе да стоји други разлог из чл. 191. (176) ЗКП, а не онај због кога је притвор био одређен, продужиће притвор из разлога који постоји (Решење ВС БИХ, Кж 778/ 73 од 8. VI 1973. Збирка судских одлука, 1973, св. 2, стр 89).

2а) Престанак разлога због којих је притвор био одређен у истрази

Не стоје законске претпоставке за даље задржавање окривљеног у притвору и после подигнуте оптужнице ако је притвор био одређен искључиво због околности које су указивале да ће ометати истрагу утицањем на сведоке и саучеснике, а они су већ саслушани (Решење Врховног војног суда ВКР 3/68 од 13. I 1968. године, Збирка судских одлука, књ. XIII, св. 1, одлука бр. 7).

б) Трајање притвора после одлуке већа донесене поводом приговора против оптужнице

После подигнуте оптужнице веће је, у складу са одредбом члана 265. (244) ЗКП, дужно да донесе решење о одређивању, продужењу или укидању притвора, па се окривљени против кога је притвор одређен или продужен налази у притвору на основу ове одлуке већа, а контрола суда над даљим трајањем притвора спроводи се по одредбама члана 199, 353. и 385. ст. 4. (183, 324, и 355. ст. 4) ЗКП.

С обзиром на то, кад веће одлучујући о приговору против оптужнице нађе да је потребно боље разјашњење ствари да би се испитала основност оптужнице те врати оптужницу јавном тужиоцу ради допуне истраге, чл. 269. (248) став 2. ЗКП, притвор се неће укинути зато што је већ трајао шест месеци, тј. што је протекао максимални рок прописан за трајање притвора у претходном поступку. Приликом допуњавања истраге мора се поступати са нарочитом хитношћу, чл. 190 (175) став 2. реченица друга ЗКП. (Закључак саветовања представника кривичних одељења врховних судава одржаног 26. и 27. фебруара 1974. г., Збирка судских одлука, 1976, књ. 1. св. 2, стр. 85-86).

В Притвор приликом изрицања пресуде

а) Обавезно одређивање притвора приликом изрицања пресуде

Код изрицања казне затвора у трајању од пет година, притвор против оптуженог наредиће се односно продужити као обавезан у смислу чл. 353. (324) ст. 1. ЗКП без обзира да ли је та казна изречена за дело за које се оптуженом судило на основу оптужнице, или је том казном обухваћена и казна изречена раније донетом правоснажном пресудом, која је узета као утврђена и постала саставни део казне затвора од пет година. (Решење ВС Србије, Кж. II. 178/76 од 23. III 1976. године, Билтен судске праксе ВСС, 1977, бр. 1, стр. 3).

б) Факултативно одређивање притвора код изрицања пресуде

1б) Немогућност одређивања притвора због колузионе опасности

Притвор из разлога колузионе опасности који прописује чл. 191. ст. 2. тач. 2. (182) ЗКП, може да траје до момента изрицања првостепене пресуде, а после тога момента притвор из разлога колузионе опасности не може опстати, већ се мора укинути или наставити само из другог законског разлога.

Ово произилази из чл. 353. ст. 2. ЗКП по коме ће веће, у случају кад изрекне пресуду којом се оптужени осуђује на казну затвора из разлога предвиђеног у чл. 191. ст. 2. тач. 2 (182) ЗКП, односно наредити притвор под условом из чл. 191. ст. 2 тач. 1, 3. и 4. ЗКП. (Кж 42/61 од 21. III 62. године.)³⁾

2б) Притвор због претње извршења новог кривичног дела

Један од разлога за одређивање притвора на основу чл. 191. (176) ст. 2. т. 3. Закона о кривичном поступку може бити и претња оптуженог, коју је он одмах после проглашења пресуде којом је проглашен кривим и осуђеним због кривичног дела из чл. 166. ст. 1. т. 1. КЗ Србије упутио оштећеном да ће зато „добити своје“, тј. да ће га изударати и тиме учинити једно од кривичних дела против живота и тела, ако је та претња озбиљна и ако оправдава бојазан да ће оптужени, уколико остане на слободи, ту своју претњу остварити. (Решење Врховног суда Хрватске Кж 916/69 од 9. VI 1969. Наше законитост 1970. бр. 3, стр 244).

ц) Притвор у случају доношења осуђујуће пресуде за једно и ослобађајуће пресуде за друго кривично дело

У казну изречену оптуженом због више кривичних дела у смислу члана 48 ст. 1. КЗ СФРЈ не може се урачунавати и време проведено у притвору због кривичног дела у односу на које је он другом пресудом ослобођен оптужбе. (Пресуда Врховног суда Војводине Кж. бр. 1204/73 од 26. XII 1973. године, Билтен судске праксе ВС Србије, 1977, бр. 1, стр. 9).

³⁾ Судске одлуке код којих нису дати никакви други подаци, осим њихове аутентичног броја, представљају необјављене ставове судске праксе евидентирани у Савезном суду.

д) Урачунавање времена проведеног у притвору у казну затвора

1д) Пропуст суда да изврши урачунавање притвора

За случај, да се о урачунавању притвора није потпуно одлучило у осуђујућој пресуди, претпоставља се, да се о томе може одлучити и накнадно посебним решењем (ВСХ Кж 2408/55).

2д) Урачунавање времена проведеног у притвору као фактичко питање

Одредбу члана 365. тачка 6. ЗКП (335), која одређује да је кривични закон повређен ако су повређене одредбе о урачунавању притвора и издржане казне, треба тумачити тако да ова повреда стоји само онда ако суд тачно утврди временски период који је оптужено лице провело у притвору али одбије да то време урачуна у казну. Због тога се у случају када у списима постоје подаци да је оптужено лице извесно време провело у притвору, а суд у пресуди то не утврди и због тога тај период не рачуна у казну, не ради о повреди кривичног закона, јер утврђивање времена проведеног у притвору спада у чињенична питања. С обзиром на специфичност ових чињеница, законом је за такве случајеве предвиђен посебан поступак (чл. 136. ст. 1. (128) ЗКП) па се те чињенице морају, након правоснажности пресуде, утврдити у том поступку (ВС Србије, Кзз. 14/76 од 16. 4. 1976., стр. 8).

VI Притвор за време поступка по жалби на пресуду првостепеног суда

а) Одлука првостепеног суда о притвору у жалбеном поступку

У току поступка по жалби на пресуду, након што је предмет достављен суду који одлучује о жалби, ако се окривљени налази у притвору, првостепени суд не испитује више по службеној дужности да ли још постоје разлози за притвор (чл. 199. ст. 2. (183) ЗКП).

Уколико предмет из првостепеног суда не би био упућен вишем суду у року од два односно једног месеца рачунајући од правоснажности последњег решења о притвору (чл. 199. ст. 2. (183) ЗКП), веће из чл. 23. ст. 6. ЗКП (18) ће испитати да ли још постоје разлози за притвор и донети решење о продужењу или укидању притвора (аналогна примена члана 199. ЗКП).

Суд који одлучује о жалби поступиће у смислу одредаба чл. 385. ст. 4. и 389. ст. 2. (355. и 359) ЗКП. (Закључак саветовања представника кривичних одељења републичких врховних судова и судија Кривичног одељења ВС Југославије — одржаног 26. и 27. VI 1968).

б) Одлука другостепеног суда о притвору

Другостепени суд ће увек укинути притвор ако је време проведено у притвору једнако или дуже од казне лишења слободе која се, с обзиром на забрану прописану у члану 378. (348) Закона о кривичном поступку, оптуженом може изрећи на поновном суђењу. (Решење Врховног суда

Босне и Херцеговине Кж 406/69-2 од 25. IV 1969. године, Збирка судских одлука књ. XV, св. 1, одлука бр. 14).

VII Притвор после правоснажности осуђујуће пресуде

а) Немогућност укидања притвора после правоснажности осуђујуће пресуде

После правоснажности осуђујуће пресуде престаје трајање притвора и отпочиње издржавање казне, па суд по закону није овлашћен да притвор укида с позивом на члан 353. ЗКП. (Пресуда Врховног суда Србије Кзз 31/79 од 3. VII 1979., Збирка судских одлука, 1979, књ. 4, св. 3. и Правни живот, 1980, бр. 8-9, стр. 103).

б) Немогућност одређивања притвора после правоснажности осуђујуће пресуде

Пошто правоснажну и извршну пресуду достави органу надлежном за извршење казне, суд није овлашћен да према осуђеном лицу, које је на слободи, одреди притвор као меру обезбеђења за извршење казне (Решење Врховног суда Босне и Херцеговине Кж 1254/56 од 16. VII 1956. године, Збирка судских одлука, књ. 1, св. 2, одлука бр. 301).

ц) Притвор и поступак по ванредним правним лековима

У случају када је против окривљеног кривични поступак био правоснажно обустављен у истрази, током које је против њега био одређен притвор, па је касније дозвољено понављање поступка и истрага настављена, у рок трајања новог притвора који се одређује у поновљеном поступку има се урачунати и време проведено у притвору пре обуставе поступка. (Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије од 15. XI 1978. године, Збирка судских одлука, 1978, књ. 3. св. 4).

VIII Правила која важе за доношење одлуке о притвору

а) Надлежност органа за доношење одлуке о притвору

1а) Надлежност већа које одлучује о продужењу притвора после подношења оптужнице, одн. оптужног предлога

Кад је решење о притвору донео истражни судија општинског суда пре подношења оптужнице, односно оптужног предлога, решење о продужењу притвора после подношења оптужнице, односно оптужног предлога у смислу чл. 199. ст. 2. и чл. 265 ст. 2. (183 и 244) у вези са чл. 430 (393) ЗКП, доноси веће општинског суда.

(Закључак саветовања представника кривичних одељења републичких врховних судова и судија Кривичног одељења ВС Југославије одржаног 26. и 27. VI 1968. године).

2а) Састав већа које одлучује о притвору пре читања оптужнице

Судско веће првостепеног суда надлежно је да одлучује по предлогу у вези са притвором и пре прочитане оптужнице на главном претресу када се налази у заседању, па и о предлогу да се окривљени пусти на слободу уз положено јемство (чл. 186. (171) ЗКП).

(Решење Врховног суда Црне Горе Кж 114/69 од 3. XI 1969., Збирка судских одлука, књ. XV, св. 2, одлука бр. 120).

3а) Састав већа које одлучује о притвору до завршетка главног претреса

Решење, којим се од завршетка истраге, односно предате оптужнице па до завршетка главног претреса одређује или укида притвор (чл. 199. (183) ЗКП), доноси ван главног претреса веће из члана 23. став 6. ЗКП, а у току заседања расправно веће.

(Решење Врховног суда Хрватске Кж 1979/55 од 30. VI 1955, Збирка одлука врховних судова, 1957, одлука бр. 139).

4а) Састав већа које одлучује о притвору по завршеном главном претресу

По завршеном главном претресу, док је веће још на окупу оно је надлежно за решавање о укидању притвора, а не веће окружног суда из члана 23. став 6. Закона о кривичном поступку.

(Решење Врховног суда САП Војводина Кж 480/60 од 28. IV 1960., Збирка судских одлука, књ. V, св. 1, одлука бр. 4).

б) Уручење решења о притвору

Правило прописано у ставу 3. члана 192. (177) ЗКП да се решење о притвору има предати лицу против кога је притвор одређен важи за свако одређивање или продужавање притвора, без обзира у којој је фази поступка решење донесено и ко га је донео.

(Решење Врховног суда Босне и Херцеговине Кж. 1188/73 од 11. X 1973., Билтен судске праксе Врховни суд Србије, 1976, бр. 8-9 стр 9. Збирка судских одлука, 1976, књ. 1, св. 1).

ц) Рок за жалбу на решење о притвору

1ц) Рок за жалбу тече од дана достављања решења о притвору

Рок за жалбу не тече од усменог саопштавања решења окривљеном, него од дана када му је решење достављено.

(Из образложења Решења Врховног суда Босне и Херцеговине Кж 1188/73 од 11. X 1973., Збирка судских одлука, 1976, књ. 1, св1, стр. 105).

2ц) Рок за жалбу тече од дана усменог саопштења решења

Кад се решење о продужењу притвора саопшти усмено рок за изјаву жалбе тече од часа саопштења и не може се продужити.

Образложење: Жалба на решење подноси се у року од три дана од дана усменог саопштења, а тек ако тога није било, од дана достављања решења, чл. 395. (363) ст. 2. ЗКП. Тај се рок, који вреди и у случају усменог саопштења решења о продужењу притвора непосредно по објављивању пресуде, не може продужити ни онда ако је суд — без обзира на то да ли су то странке захтевале — странкама ипак доставио препис усмено саопштене одлуке.

(Врховни суд Хрватске, II Кж 326/76 од 3. IX 1976., Одвјетник, 1977, бр. 3-4, стр. 151).

IX Притвор у скраћеном поступку

а) Притвор у случајевима када о кривичним делима из надлежности општинског суда одлучује окружни суд

За примену притвора за кривична дела из надлежности општинског суда предвиђена у члану 430. (393) ЗКП, када се о њима расправља пред окружним судом, примењују се исти прописи као кад се за та дела суди пред општинским судом.

(Решење Врховног суда Хрватске II Кж 131/76 од 8. IV 1976., Збирка судских одлука, 1977, књ. 2. св. 3, стр. 153).

б) Притвор одређен због очигледног избегавања оптуженог да дође на главни претрес

Притвор по основу члана 300. став 2. Закона о кривичном поступку може се у смислу члана 430. тог закона одредити у поступку за кривична дела за која је као главна казна прописана новчана казна или затвор до три године (скраћени поступак).

(Начелни став бр. 3/78 VII Заједничке седнице Савезног суда, републичких врховних судова, покрајинских врховних судова и Врховног војног суда одржаног 12. маја 1978., Збирка судских одлука, 1978, књ. 3, св. 3).

X Притвор у поступку према малолетницима

а) Трајање притвора

Притвор према малолетнику у припремном односно претходном поступку не може трајати дуже од три месеца ни у случајевима када је поступак према малолетнику спојен са поступком против пунолетног лица.

(Врховни суд Србије, Крм. 136/78 од 30. V 1978., Зборник судске праксе ВСС, 1979, бр. 32 стр. 62).

б) Време проведено у притвору не урачунава се у васпитну меру

Време проведено у притвору не може се урачунавати у изречену васпитно поправну меру.

(Кз 98, 99/57 од 15. VII 57. и Кз, 100/57 од 12. V 57.)

XI „Притвор“, одн. привремени смештај у поступку за примену мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи

а) Немогућност одређивања притвора у поступку за примену мере безбедности

У поступку за примену мере безбедности упућивања неурачунљивог учиниоца кривичног дела у завод за душевно болесна лица или други завод за чување и лечење не примењују се одредбе о притвору;

(Решење Врховног суда Босне и Херцеговине Кж 270/72 од 7. III 1972. године, Збирка судских одлука, књ. XVIII, св. 4, стр. 22).

б) Привремени смештај у поступку за примену мера безбедности

Привремени смештај у завод за чување и лечење или неку подесну просторију, одредиће се и према лицу према коме није био током кри-

вичног поступка одређен притвор, када се услед његове неурачунљивости покрене поступак за примену мере упућивања у завод ради чувања и лечења из чл. 63. КЗ СФРЈ, а потрајаће до окончања тог поступка.

(Став седнице Кривичног одељења Врховног суда Војводине од 4. 4. 1977., Гласник Адвокатске коморе Војводине, 1978, бр. 6, стр. 21).

XII Наканада штете лицу које је неосновано било у притвору

а) Врста штете која се може накнадити

1а) Трошкови за набавку хране

Према одредби чл. 202. ст. 2. (186) ЗКП, притвореници имају право да се, по одлуци органа који спроводи истрагу, о свом трошку хране за време издржавања притвора. С обзиром на то, кад се касније покаже да је окривљени (сада подносилац захтева) у притвору био задржан без основа, а за време издржавања притвора о свом трошку је набављао храну или је од чланова његове уже породице с којима је живео у заједничком домаћинству примао пакете са храном, која представља нормалну и уобичајену допуну хране коју је добијао (или одбијао) у притвору, у том случају подносиоцу захтева припада право на накнаду ове врсте трошкова јер се има сматрати да су проузроковани неоснованим притвором.

(Кж 13/69 од 17. IV 69., Збирка судских одлука, књ. XIV, св. 4).

2а) Трошкови за учињене посете од стране брачног друга и деце притвореника

Подносилац захтева за накнаду штете има право на накнаду трошкова учињених за извршене посете од стране брачног друга и деце са којима је живео у заједничком домаћинству, док се он без основа налазио у притвору, јер таква врста трошкова представља умањење имовине домаћинства подносиоца захтева које је проузроковано неоснованим притвором, а посета наведених чланова уже породице окривљеног учињена у границама кућног реда установе у којој се издржава притвор је законско право притвореника (чл. 203. ст. 1 (187) ЗКП).

(Збирка судских одлука, књ. XVI, св. 2, одлуке 172, 173, 174 и 175).

3а) Издаци за браниоца до момента укидања притвора

Подносилац захтева за накнаду штете има право на накнаду издатака које је на име награде и трошкова свога браниоца имао до момента укидања притвора за који се касније показало да је био без основа одређен, јер је подносилац захтева, да би се ослободио притвора, морао и сам и преко браниоца побијати постојање основане сумње да је учинио кривично дело за које је одбрана по закону обавезна. Због тога се има сматрати да су ови трошкови везани за притвор, па лицу које је било без основа задржано у притвору припада право на њихову накнаду.

(Кж 13/69 од 17. IV 69, Збирка судских одлука, књ. XIV, св. 4).

б) Околности које омогућују накнаду штете неосновано притвореном лицу

1б) Непостојање довољних разлога за притвор

Ако према доказном материјалу нису постојали довољни разлози за задржавање окривљеног у притвору, што је у каснијем поступку потврђено и доношењем пресуде којом је окривљени ослобођен од оптужбе за кривично дело због којег је био у притвору, мора се закључити да је та мера била незаконита и окривљеном признати право на накнаду штете.

(Кж 42/56 од 12. III 58).

2б) Пропуст окривљеног да изјави жалбу на решење о притвору

Околност што окривљени није изјавио жалбу против решења о одређивању или продужењу притвора, нема утицаја на његово право на накнаду штете због незаконитог задржавања у притвору.

(Кж 11/65 од 17. III 65 и Кж 35/65 од 24. XI 65).

ц) Околности које искључују могућност накнаде штете притвореном лицу

Оправданост мере у времену одређивања притвора

1ц) Накнада штете због неоправданог задржавања у притвору не може се признати ако је у време наређивања притвора та мера била оправдана и заснована на претпоставкама предвиђеним у закону.

(Кж 16/57 од 23. VII 57. и Кж 27/57 од 9. X 57).

2ц) Лицу које тражи накнаду штете због незаконитог задржавања у притвору не припада ово право у случају када је притвор према њему био наређен услед тога што је у току истраге покушао да утиче на сведоке да ови дају изјаве у одређеном правцу, јер је притвор у том случају био оправдан и законит.

(Кж 7/64 од 6. V 1964).

3ц) Законитост задржавања у притвору оцењује се са становишта постојања законских услова за примену те мере како у време њеног наређивања тако и за време трајања, а не само са становишта да је кривични поступак био обустављен, односно завршен доношењем пресуде којом је потужени ослобођен или је оптужба одбијена.

(Кж 35/56 од 12. III 56).

4ц) Лице које је било оптужено због кривичног дела убиства из чл. 47. ст. 2. КЗ Србије (135. КЗ), па је оптужба пресудом одбијена јер је јавни тужилац одустао од оптужбе, не може позивом на чл. 545. (513) ЗКП захтевати накнаду штете причињене му тим што је задржано у притвору, кад је против њега постојала основана сумња да је извршило поменуто кривично дело па је због тога била одређена истрага и наређен притвор под условима предвиђеним у чл. 191. (182) ЗКП, који су постојали.

(Кж 22/63 од 29. V 1963, Збирка судских одлука, књ. VIII, св. 2).

д) Остваривање права на накнаду штете због злостављања за време издржавања притвора

У поступку по глави XXXII ЗКП може се досуђивати само она штета коју је неко лице претрпело услед неоправдане осуде или услед незаконитог задржавања у притвору. Штета коју би неко лице претрпело услед злостављања коме би било од стране службених лица изложено за време издржавања казне, или за време док се налазило у притвору — има се расправити у редовном поступку за накнаду штете.

То се може остварити само у парници, пошто право да постави захтев за накнаду штете по том основу има свако лице коме би била причињена штета ове врсте, независно од тога да ли је сама осуда била оправдана или неоправдана, односно независно од тога да ли је задржавање у притвору било законито или незаконито.

Б. Анализа судске праксе

Посматрајући поједине кривичнопроцесне институте кроз призму судске праксе, можемо запазити да је за неке од њих она изградила већи, а за друге мањи број ставова који треба да буду путоказ њихове правилне примене. Узроци овакве ситуације су двојаки: прво, различит значај појединих институата и друго, природа њихове правне формулације која ствара често потребу за тумачењем. Са тог становишта посматран, притвор представља установу чије је правно регулисање праћено многобројним ставовима судске праксе од којих неки дају тумачење, а неки допуну законског текста.

Међутим, у овој анализи судске праксе није постављено, као циљ, издвајање и груписање свих изложених ставова с обзиром на њихово обезбеђење — да ли представљају објашњење појединих израза у закону (на пример, појам „друге околности које указују на опасност од бекства“ као разлог за притвор) или разматрање могућности подвођења конкретних околности под одребене законске термине (напр. значај раније осуђиваности) или попуњавање правних празнина. Елиминисање оваквог приступа, који је неки пут исто тако потребан, даје могућност за једну другачију анализу изложених ставова у којој би се испитала, у првом реду, њихова прихватљивост и оправданост. Следећи овај критеријум, као предмет наших разматрања појаљују се два изложена става. Први се односи на притвор у скраћеном кривичном поступку, а други на рок за улагање жалбе против одлуке о притвору.

1 Притвор у скраћеном поступку због избегавања окривљеног да дође на главни претрес.

Код притвора који се одређује на основу чл. 300. ст. 2. ЗКП појавили су се судској пракси два спорна питања: 1. могућност аналогне примене овог притвора у скраћеном кривичном поступку и 2. примена осталих одредаба о притвору у овом случају.

У погледу првог питања, наиме могућности одређивања притвора на основу чл. 300. ст. 2. ЗКП у поступку за кривична дела за која је као главна казна прописана новчана казна или затвор до три године (скраћени поступак) судска пракса је била неуједначена. Међутим, пошто је реша-

вање овог питања од значаја за јединствену примену савезног закона, оно је у складу са чл. 33. ст. 2. Закона о Савезном суду било предмет расправљања на Заједничкој седници на којој је заузет начелан став да се притвор по основу чл. 300. ст. 2., тј. када уредно позвани оптужени очигледно избегава да дође на главни претрес, може одредити у смислу чл. 430. ЗКП и у скраћеном поступку. Образложење за овакав став произилази из самог Закона о кривичном поступку, наиме, члана 430. који прописује да ће се „у поступку пред судом који суди само у првом степену за кривична дела за која је као главна казна прописана новчана казна или затвор до три године, примењивати одредбе чл. 431-445, а уколико у тим одребама није нешто посебно прописано, примењиваће се сходно остале одредбе овог закона”.

Међутим, у овом начелном мишљењу које је ое објављено у Зборнику судске праксе Врховног суда Србије од 1979. године, није наглашено да ова могућност примене притвора на основу чл. 300. ст. 2. ЗКП у скраћеном кривичном поступку мора бити коригована једним изузетком предвиђеним у чл. 442. ст. 3. ЗКП. По овоме члану закона главни претрес у скраћеном поступку може се одржати и у одсуству окривљеног, под условом да његово присуство није нужно и да је претходно испитан. Према томе, примена притвора из чл. 300. ст. 2. ЗКП у скраћеном поступку долази у обзир само ако нема услова за примену изузетака из чл. 442. ст. 3., односно за одржавање главног претреса у одсуству окривљеног.

У погледу другог питања, наиме које све одредбе ЗКП-а важе и за притвор у наведеном случају, на први поглед нема никаквих проблема јер сам Закон у истом члану наводи да се примењују одредбе члана 190-205. овог закона. Међутим, у теорији, одн. боље рећи код неких теоретичара, појавило се тумачење по коме за притвор одређен на основу чл. 300 ст. 2. долази у обзир примена само одредаба чл. 201-205, односно само оних одредаба које регулишу поступак са притвореницима.⁴⁾ У погледу осталих одредаба, и уопште законске формулације о примени чланова 190-205. ЗКП и на овај притвор (било у редовном или скраћеном поступку), исти аутор овакву формулацију закона квалификује као „очигледну омашку редактора који нису стриктно водили рачуна о ономе шта треба примењивати у конкретним случајевима”.⁵⁾

Међутим, пажљива анализа чл. 300. ст. 2. доводи нас до закључка да је законодавац код ове упућујуће норме предвидео само *сходну примену* чланова 190-205. ЗКП, а по тумачењу Савезног суда, односно Заједничке седнице, као и по принципима које је изградила правна наука у погледу тумачења правних прописа, код „сходне примене дословна примена није ни могућа, већ само у оној мери у којој је то неопходно и могуће, као и у другим случајевима кад се тај израз употребљава”.⁶⁾ Друго, већ

⁽⁴⁾ Петрић В. Притвор у кривичном поступку, Југословенска ревија за кривично право и криминологију, 1978, бр. 4, стр. 14.

⁽⁵⁾ Ибид.

⁽⁶⁾ Зборник судске праксе, Врховни суд Србије, 1979, бр. 32, стр. 42.

у самом овом члану изричито је искључена примена члана 191. у погледу услова за одређивање притвора. У ствари чл. 300. ст. 2. ЗКП представља *lex specialis* и он, као такав, успоставља само специфичне услове за примену једног института у некој посебној и изузетној ситуацији, али не искључује примену и других одредаба које регулише исти институт. Према томе, непотребно је вршити овакве корекције законодавца. Управо супротно од тога, задатак теорије је да укаже и подвуче потребу за применом и других правних норми које закондовац у овом члану није могао да помене, као што је на пример, чл. 8. став 3. ЗКП којим се обезбеђује преношење свих писмена из чл. 8. ст. 1. који се упућују окривљеном, као и других одредаба које, због чињенице да се окривљени налази у притвору, намећу допунске обавезе суду код предузимања појединих кривичнопроцесних радњи.

II Рок за улагање жалбе против одлуке о одређивању притвора

У погледу рока за улагање жалбе против одлуке о притвору судска пракса је изградила два противречна става: према једном ставу тај рок тече од дана достављања решења о притвору (VIII, 1ц), а по другом од дана усменог саопштења те одлуке (VIII, 2ц). При томе, треба нагласити да овај последњи став покрива две различите процесне ситуације од којих је једна општерог карактера, пошто се односи на свако решење о притвору, а друга посебног карактера јер се односи само на одлуку о притвору непосредно по објављивању пресуде. Код овако разложеног става, постаје очигледно да се само његов први део, онај који има општи карактер, директно супроставља тумачења да рок за улагање жалбе против одлуке о притвору почиње да тече од дана њеног достављања, док његов други део представља самосталну целину и нема одговарајући противстав. Због тога ће се и њихова прихватљивост разматрати одвојено. Оправдање за овакав приступ не треба тражити само у чињеници да је у погледу првог питања судска пракса изградила два супротна става, већ и у томе што су основи за процену њихове валидности сасвим различити.

а) Што се тиче дилеме о томе када се рачуна рок за жалбу, можемо рећи, износећи сопствено мишљење одмах на почетку, да је исправнији став по коме тај рок тече од дана достављања решења јер је он усклађен са низом других процесних правила која се односе на установу притвора и судске одлуке уопште. Пре свега, он је усаглашен са обавезом да се притвор одређује писменим решењем и да се то решење *предаје* лицу на које се односи (чл. 192. ст. 2. и 3. ЗКП).

б) У погледу друге процесне ситуације, наиме у случају када се притвор одређује или продужава у фази доношења судске пресуде, онда се заиста може поставити питање рока за жалбу с обзиром на то да одлуку о притвору може донети било расправно веће, у случају да се оптужени већ налази у притвору а и даље постоје разлози за његовом применом (чл. 353. ст. 6) или ванрасправно веће из чл. 23 ст. 6. ЗКП када се о одређивању притвора одлучује после објављивања пресуде (чл. 353. ст. 4). У тим случајевима

ма доноси се посебно решење о притвору против којих је дозвољена жалба само што је могућност њеног подношења предвиђена различитим одредбама. Наиме, кад одлуку о притвору доноси ванрасправно веће жалба се улаже на основу чл. 394. ст. 1. ЗКП, а против одлуке расправног већа на основу чл. 353. ст. 6. Међутим, наведена разлика не ствара дилему у погледу рока за жалбу, с обзиром на обавезу суда да у писменом решењу, било да се притвор одређује примарно или да се продужава,¹⁾ поред осталог, наведене и законски основ за притвор и посебно образложење тог основа (чл. 192. ст. 2. ЗКП). Предаја овереног преписа усмено саопштене одлуке може, према општем пропису, изостати само онда када заинтересовано лице изјави да се неће жалити (чл. 119. ст. 2), али се у том случају питање рока за жалбу и не поставља.

¹⁾ ВСХ, II Кж. 200/73 од 8. 5. 1973. године, *cit.* према: Вуковић III., Закон о кривичном поступку са објашњењима и судском праксом 1981. стр. 162.